

דף ל"ה

משנה

האומר לעדים 'משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני, על כך שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים וזו ועדיין לא נתנם לי' הרי אלו פטורים, שאין חייבין אלא על תביעת ממון כפקדון⁶⁴⁴. אמר לעדים 'משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני' הרי אלו פטורים, מפני שקדמה שבועה לעדות⁶⁴⁵. עמד בבית הכנסת ואמר לכלל הציבור 'משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני', הרי אלו פטורים, שאינם חייבים עד שייחד אותם ויאמר להם שישבעו שאינם יודעים לו עדות.

אמר לשנים 'משביע אני עליכם איש פלוני ופלוני שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני', ואמרו לו 'שבועה שאין אנו יודעין לך עדות', אבל לפי האמת הם ידעו לו עדות עד מפי עד, או שהיה אחד מהן קרוב או פסול, הרי אלו פטורים⁶⁴⁶. שלח התובע ביד עבדו או שאמר להן הנתבע 'משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו', הרי אלו פטורים עד שישמעו מפי התובע.

גמרא

תנו רבנן⁶⁴⁷, למדים שאין שבועת העדות חלה אלא בתביעת ממון ולא על מתנה וכדומה, שלמדים בגזירה שווה "תַּחֲטָא" "תַּחֲטָא" משבועת הפקדון. כמו שבשבועת הפקדון אינו חייב אלא בתביעת ממון ויש לו עליו ממון. אף בשבעת העדות אינו חייב אלא בתביעת ממון ויש לו עליו.

תנו רבנן, מנין שאין חייבים אלא אם השביעים על העבר ולא על העתיד?

644 שגם אם העידו הוא לא היה מחויב לשלם לו שהיה יכול לומר חורני בי. רש"י.

645 ואינו חייב אלא אם העד שראה לו עדות נשבע שלא ידע לו עדות. רש"י.

646 שנו כאן אע"ג שכבר שמענו שאין נוהגת אלא בראוים להעיד, שאפי' אם יש שלשה עדים והשנים כשרים פטורים שעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. תוס'.

647 תורת כהנים.

שנאמר: "וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע" מי שקדמה עדות לשבועה, ולא שקדמה שבועה לעדות.

אפילו עדיו ביניהם למדנו במשנה, שאדם שהכריז בבית הכנסת

שמשביע אם יודעים לו עדות, פטורים עד

שישביע בעצמם. ואמר שמואל, אפילו היו עדיו בין הנמצאים בבית

הכנסת. ומבאר הגמרא, החידוש בדבריו, שגם אם הם עומדים לידו

לא אומרים שהוא אמר זאת לאלו שעומדים לידו, וכמו שהוא יחד עדים.

וכן שנינו בברייתא, ראה סיעה של בני אדם עומדין ועדיו ביניהן, ואמר

להן משביעני עליכם אם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני יכול

יהיו חייבים?, תלמוד "וְהוּא עֵד" והרי לא יחד עדיו. יכול אפילו אמר

כל העומדין כאן?, תלמוד "וְהוּא עֵד" והרי ייחד עדיו.⁶⁴⁸ כיון שאמר

העומדים כאן הוא יחד את אותם העומדים אצלו. וברישא שנינו שאם

לא אמר כך במפורש הם פטורים.

תנו רבנן, מנין שאין חייבים קרבן אלא שכשרים לעדות ולא שיודעים עד

מפי עד או שהם קרובים? שנאמר: "וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם לֹא

יָגִיד וְנִשָּׂא עֹנוֹ"⁶⁴⁹ הכתוב מדבר בראוים להגדה.

תנו רבנן, שלח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביעני עליכם שאם

אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו, יכול יהיו חייבים? תלמוד לומר

"אִם לֹא יָגִיד וְנִשָּׂא עֹנוֹ". אמר רבי אלעזר, אם לו לא יגיד ונשא עונו,

ואם לאחר לא יגיד פטור.

משנה

מי שאמר לעדים באחת מלשונות האלו:

'משביעני עליכם', 'מצוה אני עליכם',

'אוסרכם אני' הרי אלו חייבין. ואם אמר 'בשמים ובארץ' הרי אלו פטורים.

אמר שמשביעם בשם אדנ—ות, בשם הוי' הכתוב בארבע אותיות, בש—

קי, בצב—קות, בחנון ורחום, בארך אפים, ברב חסד, ובכל הכנויים הרי

אלו חייבים.⁶⁵⁰

648 ומהסיפא מוכח שמדובר בעומדים שם, רש"י.

649 כתוב "לוא" מלא בוי', לדרוש לו לא יגיד, אבל לאחרים יכול להעיד. רש"י.

650 אע"ג שההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעולם הבא, שמה כיון שאינו מתכוין לשם מותר. גם זה

בהמשך למה שהזכירה המשנה מונה עוד דינים הקשרים למי שהשתמש באחת משמות שהוזכרו. המקלל בכולן והמברך את השם באחד מהם, חייב מיתה, דברי רבי מאיר. וחכמים פוטרים. המקלל אביו ואמו בכולן, חייב, דברי רבי מאיר, וחכמים פוטרים. המקלל עצמו וחבירו בכולן, עובר בלא תעשה.

מי שאמר לעדים בלשון של פרשת קללות 'יככם ה' אלוקים אם לא תעידוני' או ששמע אחד שקורא בפרשת קללות ואמר לעדים 'כן יככם אם לא תעידוני', חייבים שזו היא האלה הכתובה לגביהם בתורה "וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים". וכן אם אמר אם אמר 'אל יככם אם תעידוני', או 'ברכם אם תעידוני' או 'ייטיבכם אם תעידוני', רבי מאיר מחייב⁶⁵¹ וחכמים פוטרים.

גמרא

שואלת הגמרא, מה היא השבועה כשאמר משביעני? רב יהודה אמר, שאמר 'משביע אני עליכם בשבועה האמורה בתורה'. וכשהשביעם בלשון 'מצוה אני עליכם' 'אוסרכם אני' אמר 'אני מצוה עליכם בצוואה האמורה בתורה', 'אוסרכם אני באיסור האמור בתורה'. אמר לו אביי, איך רב יהודה יסביר את מה שרבי חייא שנה, כובלכם אני הרי אלו חייבין. האם בתורה כתוב כובל? אלא אמר אביי, שאמר 'משביע אני עליכם בשבועה', 'מצוה אני עליכם בשבועה', 'אוסרכם אני בשבועה', 'כובלכם אני בשבועה'.

אביי אמר משביע אני עליכם בשבועה

הגמרא שואלת על מה שששנינו במשנה ש'חננו' ו'רחום' הם שמות של הקב"ה, והרי חנון ורחום אינם מהשמות שאינם נמחקים יש שמות שנמחקין ויש שמות שאין נמחקין. אלו הן שמות שאין נמחקין כגון 'ק-ל', 'אלקיך', 'אלקים', 'אלקיכם', 'אקיה אשר אקיה', 'אדנ-ות', 'הוי', 'ש-קי', 'צב-קות', הרי אלו אין נמחקין. אבל 'הגדול', 'הגבור', 'הנורא', 'האדיר', 'החזק', 'האמיץ', 'העוזו', 'חננו', 'רחום', 'ארך אפים' ו'רב חסד', הרי אלו נמחקין. הרי ש'חננו' ו'רחום' משמות

חנון ורחום אינם מהשמות שאינם נמחקים

מתוספות רבינו משה.

651 מכלל לאו אתה שומע הן אל יככה אם תעידוני, ואם לא תעידוני יכך. רש"י.

הנמחקים? אמר אביי, המשנה אינה אומרת שהמשיביע בחנון וחנון הוא שם, אלא הוא משיביע בשם מי שהוא חנון, בשם מי שהוא רחום. אמר לו רבא, אם כן גם מי שאמר לעדים 'משיביע אני אתכם בשמים ובארץ' השביע במי שהשמים והארץ שלו, ומדוע הם פטורים? אמר אביי, כיון שאין דבר אחר שנקרא רחום וחנון ודאי שהשביע אותו במי שהוא חנון, ובמי שהוא רחום. אבל אם אמר בשמים וארץ הוא השביע בשמים וארץ, ואינה שבועה.

אל"ף למ"ד מאלוקים תנו רבנן⁶⁵², כתב אלף למד ולא סיים לכתוב את כל שם אינו נמחק
אלקים⁶⁵³, וכן יו"ד ה"י מהוי', הרי זה אינו נמחק. שי"ן דל"ת מש-קי, אל"ף דל"ת משם אדנות⁶⁵⁴, צד"י בי"ת מצב-קות הרי זה נמחק. רבי יוסי אומר, שצב-קות כולו נמחק, שלא נקרא אלא על שם ישראל, שנאמר: "וְהוֹצֵאתִי אֶת עַבְדֵי אֶת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל". אמר שמואל שאין הלכה כרבי יוסי⁶⁵⁵.

כל הטפל לשם מלפניו ומאחוריו תנו רבנן, כל הטפל לשם, בין מלפניו ובין נמחק אחרים או מאחוריו לא
מלאחריו הרי זה נמחק. לפניו הכוונה שאם כתוב אחת מהלשונות "לה", "בה", "וה", "מה", "שה", "הה", "כה", האות שלפני שם ה' נמחקת. ולאחריו הכוונה, "אלקיננו", "אלקיהם", "אלקיהם", האותיות המוספות על השם נמחקות. אחרים אומרים, הטפל לאחריו אינו נמחק, שהשם קידשו כבר. ואמר רב הונא, הלכה כאחרים.

כל השמות באברהם קדש חוץ מ"ויאמר ה"ה כל השמות באברהם הם קדש, חוץ ממה שאמר אברהם ר"א המודעי א' אף "וירא אליו" קדש
למלאכים אדוני, והתכוון לקרוא למלאך האמצעי אדון, ושם זה הוא חול. חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה אמרו משם רבי אלעזר המודעי, אף כתוב זה הוא קודש, שאברהם אמר לקב"ה המתן לי

652 מסכת סופרים.

653 שהתחיל לכתוב אלקים וכתב אלף למד אין נמחקין, ואע"פ שלא גמר את השם, שהרי ב' אותיות הללו הם שם לעצמו. רש"י.

654 בפר"ח גרס א"ד מן השם אינו נמחק. ותימה במה הוא שונה מצ"ב מצבאות, וש"ד משדי שנמחקים מפני שאינו שם בפני עצמו. ושמא יש להחמיר יותר משום שהוא שם המיוחד. תוס'.

655 גורסים אין הלכה כרבי יוסי. וצריך לאמרו כדי שלא נאמר נימוקו עמו וכן גרס ר"ה. תוס'.

656 (אברהם דלטיא לנבות בגבעת בנימן שלמה דניאל סימן).

כאן עד שאכניס את האורחים. ומה שרב יהודה אמר בשם רב שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה נאמר לדברי אותו הזוג.

כל שמות האמורים בלוט חול חוץ מזה שהוא קדש, שנאמר "וַיֹּאמֶר לוֹט אֵלֵהֶם אֵל נָא ה' וכו'" מי שיש בידו להמית ולהחיות זה הקדוש ברוך הוא⁶⁵⁷.

כל שמות הא' בנבות קדש במיכה חול כל שמות האמורים בנבות קדש, במיכה רא"א במיכה מהם קדש ומהם חול חול. רבי אליעזר אומר בנבות קדש, במיכה יש מהן חול ויש מהן קדש. אל"ף למ"ד חול כגון "וְהָאִישׁ מִיָּכָה לוֹ בַּיִת אֱלֹהִים". יו"ד ה"י קדש. חוץ מזה, שאל"ף למ"ד והוא קדש "כָּל יְמֵי הַיּוֹת בַּיִת הָאֱלֹהִים בְּשֵׁלָה".

שמות האמורים בגבעת בנימין כל שמות האמורים בכתובים בעניין המלחמה עם שבט בנימין בגבעת בנימין, רבי אליעזר אומר חול, רבי יהושע אומר קדש. אמר לו רבי אליעזר, והרי שאלו באורים ותומים וענו להם שיצליחו, וניגפו. ואם זה שמות קודש, האם ה' מבטיח ואינו עושה? אמר לו רבי יהושע, באמת מה שהובטח להם בשאלתם הראשונה נעשה, שהם שאלו 'האלך' ולא שאלו אם ינצחו בלשון 'התנהו בידי'. ובאחרונה שהבחינו כששאלו באורים ותומים "הַאֹסֵף עוֹד לְצֵאת לַמִּלְחָמָה עִם בְּנֵי בְנִימִן אָחִי אִם אֶחָד־לִי", הסכימו על ידם שנאמר "עָלוּ בִּי מִן אֶתְנָנוּ בִּידְךָ"⁶⁵⁸.

כל שלמה האמורים בשיר השירים 'שלמה' האמור בשיר השירים שיר למי שהשלוש שלו, חוץ מזה "בְּרַמִּי שְׁלִי לְפָנַי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה וּמֵאֲתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פְּרִי" והכוונה לחכמים שהניחו לאחד משה שבהם לעסוק בתורה. ויש אומרים אף זה חול "הִנֵּה מִטָּתוֹ שְׁלֹמֹה". שואלת הגמרא, האם אף זה חול, ואין צריך לומר ששלמה הכתוב ב"הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה" הוא חול. וקשה ממה ששמואל אמר שמלכות שהורגת אחד משש בעלמא בעבודת המלך אינה נענשת⁶⁵⁹. שנאמר "בְּרַמִּי שְׁלִי לְפָנַי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה" למלכות

657 " וַיֹּאמֶר לוֹט אֵלֵהֶם באזניהם, אל נא יהי כן, וחזר כלפי השם, ואמר לו "הנה נא מצא עבדך". רש"י.

658 שבכולם לא כתב אם אחדל אלא באחרונה שכ' "האוסף לצאת למלחמה אם אחדל". תוס'.

659 בהוצאה למלחמת הרשות. תוס'.

השמים, "וּמֵאֲתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פְּרִי" לַמַּלְכוּת הָאָרֶץ. יוצא ששמואל אינו לא כתנא קמא ולא כיש אומרים? אלא יש לומר שיש אומרים ש"בְּרַמֵי שְׁלֵי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֵמָה" הוא קדש, ו"הִנֵּה מִטְּתוֹ שְׁלֵשְׁלֵמָה" הוא חול, ושמואל אמר כיש אומרים.

כל מקום שנאמר בדניאל 'מלכיא' הוא חול, כל מקום שנאמר בדניאל מלך חול חוץ מ"מלכא מלך מלכיא" שהוא קדש חוץ ממקום אחד שהוא קדש שנאמר: "אַנְתְּ מְלִכָּא מְלִיךְ מְלִכְיָא" שהרי דניאל לא קרא לנבוכדנצר מלך המלכים. ויש אומרים אף זה קדש, שנאמר⁶⁶⁰: "וְאָמַר מְרִי חֲלָמָא לְשִׁנְאָךְ וּפְשָׁרָה לְעַרְךָ". אם אמר מלך לנבוכדנצר, האם דניאל אמר שהחלום ילך על ישראל שונאיו הרי בכך דניאל קילל את ישראל? אלא הוא תלה עיניו להקב"ה ואמר חלום זה יתקיים על שנאך זה⁶⁶¹. ותנא קמא סבר, שאמר לנבוכדנצר והתכוון שילך לשונאי עובדי כוכבים.

ר"ח ב"א או' מה השבע בשם אף לא תשבע הגמרא שואלת על מה ששנינו, שחייבים בשם מה קלל בשם אף לא תקלל בשם בכל הכנויים ממה ששנינו בברייתא, נאמר: "יִתֵּן ה' אוֹתְךָ לְאֵלֶּה וּלְשִׁבְעָה". והלא כבר נאמר "וְהַשְּׁבִיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה"? אלא שלומדים בגזירה שווה "אלה" "אלה" שכמו שבסוטה שכתוב "בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה" והיא שבועה כך הכתוב "וַנִּפְּשׁ בִּי תַחֲטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֵלֶּה" מדבר בשבועה⁶⁶². וכמו שכאן היא שבועה בשם "יִתֵּן ה'", אף בשבועת העדות אינו חייב אלא בשם. הרי שכשמשביע בכינוי ולא בשם אינו בכלל שבועת העדות? אמר אביי, הברייתא היא כדברי רבי חנינא בר אידי, והמשנה כדברי חכמים. ששנינו בברייתא שרבי חנינא בר אידי אומר, הואיל והתורה אמרה הַשְּׁבִיעַ, "שְׁבִיעַת ה' תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם", ואל תִּשְׁבַּע, "וְלֹא תִשְׁבַּעוּ בְּשֵׁמִי לְשִׁקֹּר". קָלִיל, "יִתֵּן ה' אוֹתְךָ לְאֵלֶּה וּלְשִׁבְעָה", ואל תקלל, "לֹא תִקְלַל חֵרֶשׁ"⁶⁶³. כמו שהַשְּׁבִיעַ הוא בשם אף לא תִשְׁבַּע הוא בשם, כמו שקלל הוא בשם אף לא תקלל הוא בשם.

660 שראה נבוכדנצר בחלומו מלאך הקורא לקצוץ את האילן ולהשאיר שורשו ויחיה כך עם חיות השדה שבע שנים, ושאל את דניאל פשר החלום, ודניאל ענה לו "וְאָמַר מְרִי חֲלָמָא לְשִׁנְאָךְ וּפְשָׁרָה לְעַרְךָ".

661 ע"פ רש"י בדניאל ד-טז.

662 תימה במה שהקשה לקמן לרבנן אלה דשבועה היא מנ"ל שנלמד מפקדון. תוס'.

663 בין קללת השם בין קללת חבריו. רש"י.

שואלת הגמרא, אם חכמים שאומרים שחייב בכל הכנויים לומדים את הגזירה שווה "אֵלֶּה" "אֵלֶּה" צריכים שם המיוחד. ואם אינם לומדים גזירה שווה מנין לומדים ש"וְשָׁמְעָה קוֹל אֵלֶּה" היא שבועה? עונה הגמרא, חכמים לומדים שמדובר בשבועה מגופו של הכתוב. ששנינו בברייתא, "אֵלֶּה" הוא לשון שבועה. שנאמר "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה".

שואלת הגמרא, הרי שם כתוב "בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה", שבועה שהיא בקללה, אבל לא משמע מכאן שבועה שאינה בקללה? אלא אומרת הגמרא, כך הכוונה: נאמר "אֵלֶּה", ואין אלה אלא בשבועה, וכן הכתוב אומר "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה". ומנין לעשות שבועה שיש עמה אלה, שבועה שלא נטמאת ואם נטמאת יבאו בך, כשבועה שאין עמה אלה⁶⁶⁴? שנאמר: "וְשָׁמְעָה קוֹל אֵלֶּה", ממה שייתרה התורה את המילה "קוֹל" ולא כתבה "וְשָׁמְעָה אֵלֶּה", דורשים כאילו כתוב "ושמעה קוֹל", לחייבה באחת משתי הקולות. רבי אבהו אמר לומדים שאלה היא שבועה מהכתוב ביחזקאל "וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאֵלֶּה". ובדברי הימים כתוב: "וְגַם בְּמֶלֶךְ נְבוּכַדְנֶאֶצַּר מֶרֶד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוּ בֵּאלוּקִים".

חכמים אינם דורשים גז"ש
 "אלה" הוא לשון שבועה

664 הגי' לפי רש"י ותוס'. ובתורת כהנים הגי' אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה. והרמב"ן ועוד ראשונים גורסים זאת ע"פ הירושלמי סוף הלכה י'. הגהות וציונים.